

крыло смирения по милосердию своему и говори: «Господи, помилуй их, ведь они растили меня ребенком» (Коран, 17:24);

– если у верующего есть соседи, то он относится к ним так же, как относится к родным. Он читает как в Священном Коране о важности соседа, так и слова пророка Мухаммада (мир ему). Когда у соседа проблема или беда, мы видим верующего первым, кто идет ему на помощь.

Вера влияет на человека не только дома или в пределах какого-то пространства. Вера – это то, что влияет на человека, где бы он ни был;

– если верующий на работе, то он выполняет свои обязанности в лучшем виде. Пророк Мухаммад (мир ему) сказал: «Аллах любит, коль делает кто-то из вас что-либо, то делает это в лучшем виде». Если есть в работе какие-то проблемы, верующий старается их решить, если есть необходимость развивать работу, то он думает над этим и делится своими мыслями;

– если верующий в обществе, он не обманывает, потому что ценит истину; держит слово, потому что знает, что будет спрошен за это; не ворует, потому что знает, что находится под постоянным наблюдением Всевидящего Аллаха.

Общие выводы. Таким образом, никто не может отрицать благотворное воздействие веры на жизнь человека. Нет сомнения, что вера и религия оказывают огромное влияние не только на жизнь человека, но и на общество в целом, и являются единственным средством достижения счастья и благополучия. Это влияние, как доказано выше, отражается на всех аспектах человеческой жизни.

И хотя религиозные предписания, являются залогом счастья личной и общественной жизни, необходимо отметить, что счастье человека и общества зависит именно от выполнения религиозных предписаний, ибо важна сама истина, а не притязания на нее.

Список литературы: 1. Абдул-Мути А. Воспитание в Исламе. Наши дети. Практическое руководство / Абдул-Мути А. [пер. с англ.] – СПб.: Изд-во «ДИЛЯ», 2007. – 384 с. 2. Аляутдинов Ш. Путь к вере и совершенству, – 5-е изд., доработанное. / Под ред. М. Заргишиева. – М.: Фонд «Мир образования», 2005. – 496 с. – (Bibliotheca Islamica; т.1). 3. Аль-Газали Абу Хамид. «Наставление правителям» и другие сочинения / Абу Хамид аль-Газали: пер. с арабского, персидского. – 2-е изд, испр. и доп. – М.: Издательский дом «Ансар», 2005. – 336 с. 4. Аль-Кайси М.И. Исламская мораль / Марвин Ибрагим аль-Кайси. – М.: ИПЦ «Андалус», 2005. – 128 с. 5. Атаулла Баязитов. Отношение Ислама к науке и иноверам / Атаулла Баязитов. – Казань, Академия познания, 2006. – 76 с. 6. Гюлчур М.К. Культура поведения в исламе. – М.: «Издательство Новый свет», издание 1-ое, 2008. – 181 с. 7. Камаль Эль Зант. Нравы мусульманина / Камаль Эль Зант. – Казань: ОАО ПИК «Идеал-Пресс», 2010. Ч. 1. – 503 с. Ч. 2. – 319 с. 8. Мухаммад Али аль-Хашими. Личность мусульманина согласно Корану и Сунне / пеор. Нирша В. (Абдалла). – К.: Мусульманская религиозная община, 2004. – 420 с. 9. Мухаммед Аль Газали. Исламская нравственность. Азербайджанская Государственная книжная Палата. Баку. – 1998. 156 с.

Волік К.С.
м. Івано-Франківськ, Україна

**«ХАЙ І ХАТА ЗГОРИТЬ, АБИ ДУКАЧІ ЗАЛИШИЛИСЬ»:
(ДО ІСТОРІЇ НАРОДНОЇ ПРИКРАСИ)**

У відомій комедії Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» (написана у 1836 р.), яка одразу полюбилася українському глядачу, дівчина Уляна каже, що не проміняє нареченого за воли та пару низок з дукатами. Для простої та бідної дівчини випробування таким багатством стає ще більш очевидним, якщо пригадати народне прислів'я: «Хай і хата згорить, аби дукачі залишились». Але для того, щоб зрозуміти колись очевидні речі сьогодні треба відновити цілу «сторінку» з історії майже загубленої національної прикраси.

Дукач – народна українська прикраса у вигляді монети, декоративно оздобленої, що входила до ансамблю традиційного вбрання. Слід зазначити, що звичай нанизувати монети та використовувати ці низки в костюмі відомий багатьом народам. Саме слово «дукач» є українською видозміною добре знайомої назви західноєвропейських золотих монет – «дукатів», що в Україні поширилася у XVII ст. і на золоті медалі. Цю назву спочатку було присвоєно венеціанським монетам вагою близько 3,5 гр., випущеним в обіг у 1284 р. Вважається, що вона породжена словом, яке входило в монетну легенду: *Sit tibi Cyriste datus quem tu regis iste ducatus*. В Україні, грошовий обіг якої в XVI–XVII ст. (до союзу Богдана Хмельницького з Росією) становив частину польського грошового обігу, назва «дукат» не була вже, звичайно, зв'язана саме з венеціанськими монетами, оскільки після виходу дуката на світовий ринок в самій Західній Європі ним називали будь-які золоті монети вказаної ваги, що карбувалися у багатьох державах: в Угорщині з 1325 р., у Німеччині після більш легких гольдгульденів – з 1559 р., у Голландії – з 1586 р. та ін. В Україні, як і в Польщі, найбільш поширеною назвою для дукатів-монет став вираз «червоні золоті». Населення України користувалося польською і взагалі західноєвропейською монетою; останнє особливо стосується золотої монети і великої срібної монети – талерів і левків (левендалерів) [6, с. 27].

У багатьох документах, дукати згадуються не як монети, а як прикраси. «Дукатові», «дукачеві» властиве значення поодинокі прикраси, що претендує на центральне місце в ансамблі прикрас, які носили на шиї і на грудях. Так на Ніжинщині дукач іноді поділяв це місце з хрестом. Кожний висів на окремій стрічці, але на одній висоті, явно «заважаючи» один одному.

У 1687 р. при описі майна багатого «гречанина» Миколи Торніюта, у шкатулці виявили чотири «червонных двойных золотых», причому один з них – «в четыре золотых»; «червонной турецкой», «золотая копейка», «маниста жемчужная... с 7 дукатами золотими червоними» [6, с. 30]. З наведеного уривку документу видно, що в деяких випадках червоні золоті, червінці, дукати та ін, які явно правили за жіночі прикраси, при сумарних підрахунках грошей, виявлених у тому чи іншому майні, входили в загальний підсумок. Дивуватися з цього не доводиться, оскільки дукат-монета, підвішений до намиста, потенційно зберігав свою монетну сутність [6, с. 32].

Серед документальних свідчень маємо навіть лист останнього українського гетьмана Кирила Розумовського, датований 1759 р., в ньому згадується дукат, про який можливо скласти найточніше уявлення. «Господин войсковой товарищ Романовский! Препровождая при сем универсал на чин войскового товарища вами просимый за долговременную и добропорядочную службу при дому нашем, посылаю пании вашей сережки и дукат щирозолотий з цепкою, кой у Мировичевой с протчими вещами мною куплен и, как вам ведомо, од Мазепи ей добулись, да носит на память от нас. В протчем пребываю вам доброжелательный гетман граф К. Розумовский. 1759 года июля 14 дня СПб» [6, с. 36]. Цінність даного свідчення подвійна, оскільки дарований дукач, до К. Розумовського належав ще Мазепі, отже може бути датований XVII ст.

Дукачами у XIX і XX ст. вже називали дуже різні за матеріальною і художньою цінністю жіночі прикраси – від хай грубого, але старанно виготовленого ювелірного виробу до копійчаної, дуже примітивної фабричної штампованої бляшки. Відповідно до цього в одних місцевостях України дукач на початку XX ст. лишався ще парадною, святковою прикрасою, тоді як в інших дукачі носили щодня не тільки дорослі, а й діти. Дукач міг з'явитися у вбранні дівчини-підлітка, коли вона лише вступала в дівочтво. Дукач переходив до дівчини від матері або ж його треба було десь замовити чи купити [6, с. 15].

Народний псбут ретельно відтворювали на своїх полотнах відомі російські та українські художники. З портрету Василя Тропініна «Українка (Подільянка) в намітці» (зберігається в Державному Руському музеї) на глядача дивиться заможна українська селянка чи міщанка у дорогому одязі, окрім низки намиста на окремому ланцюжку висить дукач, зроблений скоріше за все з срібної чи золотої монети. У зв'язку з цим нагадаємо, що дукачем в Україні могли називати не лише прикрасу, зроблену з монети, а ще й заможну людину:

«Ой, іде богач, ой іде дукач,
Насміхається:
- Ой, за що, за що бідна голота
Напивається?» [7].

Жанрова гумористична картина Іллі Рєпіна «Повернення з весілля» була написана художником в 1891 р. у народному дусі, можливо під впливом «народних картин» (нині зберігається у музеї Айвазовського в Феодосії). За сюжетом чоловік та жінка повертаються з весілля у відповідному святковому вбранні. Дружина намагається відібрати у чоловіка пляшку з оковитою, той жартома відмахується від неї. На жінці вишивана сорочка, низки коралового намиста та низка дукачів. Це також цілком життєві реалії.

За спостереженнями мандрівника, який виклав свої враження про перебування в Україні у 1805 р., відзначалося надзвичайно убожество селянок поблизу Яготина, у той же час запримітив: «Шийне її вбрання із справжніх й підроблених коралів часто коштує набагато більше, ніж весь дім». Селянські «фамільні коштовності» створювались протягом поколінь. Освячені незмінністю моди, корали, бурштин, дукач, хрест, серги переходили від покоління до покоління: і зберігалися [6, с. 15]. «Завдячуючи сталості народної моди, селянські прикраси передавалися з покоління в покоління та зберігались як дорого сімейна реліквія – все це сприяло їх тривалому збереженню» [2, с. 127].

У книзі «Музей українського народного мистецтва» в розділі народні прикраси А. Гасанова зазначила: «На теренах Наддніпрянщини найбільшого поширення набули дукачі. Свого часу (XVII – перш. пол. XVIII) дукачі мали в Україні статус коштовностей і відповідали смакам панівного класу. Згодом панські оздобы перейшли в селянський побут і проіснували як народні прикраси до поч. XX ст. Виготовляли їх українські золотарі, які працювали у великих містах і містечках, продаючи свій товар на ярмарках, базарах або в місцевих крамницях» [2, с. 127].

У наборі листівок «Українська народна жіноча прикраса XIX – XX століття. Дукачі», С. Козлов публікує 36 зображень дукачів та подає атрибуцію кожного дукача, а також стверджує «що нагрудні прикраси ... є автентичними дукачами восьми регіонів України XIX–XX ст.». У передмові до листівок автор подає поняття дукач та коротко описує особливості носіння прикраси «Дукач на шії дівчини був своєрідним знаком про перехід від дитинства до дівочої зрілості. Заміжня молода жінка продовжувала носити дукач доти, доки у неї не підростала донька, до якої і переходила сімейна жіноча прикраса» [3].

У двотомнику «Традиційне вбрання українців» О. Косміна, розглядаючи дуже детально вбрання українців по регіонам, не висвітлювала регіональної відмінності дукачів в Україні, а тільки зазначала що їх носили, як декоративний елемент: «Важливим декоративним елементом вбрання є шийні прикраси. Фотографії поч. ХХ ст. вражають сучасного глядача їх кількістю. Низки коралів, бурштину, перлів, дукачів, хрестів, венетійського намиста та намиста з дутого скла, герданів створювали складну композицію, яка органічно доповнювала святкове вбрання українців. Починаючи від ший і звисаючи майже до пояса, прикраси створювали своєрідний захисний бар'єр між зовнішнім світом і тілом людини» [4, с. 12]. «Прикрасами ший та грудей служило коралове намисто з дукачами та медаликами (медальйони з зображенням Христа або святого)» [4, с. 70]. Дослідниця також зазначила відмінність у носінні банта при дукачі: «До разків намиста підвішували дукачи та образки. ... Над намистом під самою шиєю висів на широкій стрічці «дукач з бантом» – велика срібна монета, підвішена на трьох ланцюжках до мистецько зробленої великої брошки. «Бант» мав різноманітні форми (плетений, рогатий, вереміївський та ін.) і прикрашався різнокольоровими скельцями, серед яких переважали червоні. Зі зворотного боку він мав скобу в яку протягували стрічку.

«Дукачі з бантом» були більш характерні для Лівобережжя, тоді як на Правобережжі дукачем називали срібні чи золоті царські монети, які за спеціально припаяне вушко нанизували на кольоровий вовняний шнурок» [4, с. 89]. «Срібні або золоті монети (дукачі, або личмани) одягали разом з намистом. Дукачі дарували молодій на весіллі» [4, с. 103].

До поняття «дукач» додається «личман». «Дукат – прикраса у вигляді срібної або золотої монети. Дукач з бантом – жіноча прикраса у вигляді срібної монети, підвішеної до великої брошки» [4, с. 133]. «Личмани – те саме, що й дукачі» [4, с. 135]. «Личмани – невеликі круглі металеві образки, оправлені мідним ободком. Менталики – металеві круглі бляшки або монети» [5, с. 15]. «Жіноча шийна прикраса у вигляді двох ікон (Благовіщення і Воскресіння) у спільній срібній оправі прикріпленої двома ланцюжками до срібного або позолоченого банта прикрашеного червоною скляною вставкою, називалась личманом» [5, с. 46]. Щодо дукачів, які спеціально вироблялися у якості жіночих прикрас, І. Спаський (відомий дослідник-нумізмат) прийшов до висновку, що вони були продуктом місцевого виробництва, центр якого знаходиться на Лівобережжі [6, с. 7].

Дукачам також приписували охоронні властивості. Такими вважалися, наприклад, дукачі із зображенням Параскеви П'ятниці. Зазвичай Параскеву зображували в мафорії і з хрестом у руці – символом мучеництва і одночасно Розп'яття Христового. Іноді в іншій руці зображували «сосунець», за переказами, подарований їй Христом [1].

Фактично події 1917 року та зміни на селі, які відбувалися у 20-х і особливо 30-х роках ХХ століття, призвели до занепаду і зникнення багатьох народних традицій. Серед майже зниклих традицій опинилося і зберігання та носіння дукачів. Сьогодні, з поверненням інтересу і поваги до традиційної української культури, вцілілі дукачі займають належне місце у музейних експозиціях, в ансамблі українського народного костюму і, навіть, у розробках сучасних українських модельєрів. Що ж стосується комплексного дослідження історії побутування українського дукача, то воно ще попереду.

Список літератури: 1. Абрамович С. Канон візантійської ікони: Навч. посібник. – Чернівці: Рута, 2002. – 79 с. 2. Вялець А.Ф., Білоус Л.С. Музей українського народного декоративного мистецтва. – К.: Мистецтво, 2010. – 352 с.: іл. 3. Козлов С.В. Українська народна жіноча прикраса ХІХ–ХХ століття. Дукачі. Набір листівок. – Полтава: видавець ФОП Полтава, 2010. 4. Косміна О.Ю. Традиційне вбрання українців. – К.: Балтія-

Друк, 2008. – т. I. – Лісостеп. Степ. – 160 с.: іл. 5. Косміна О.Ю. Традиційне вбрання українців. – К.: Балтія-Друк, 2011. – т. II. – Полісся. Карпати. – 160 с.: іл. 6. Спаський І.Г. Дукачи і дукачі України. – К.: Наукова думка, 1970. – 168 с. 7. Українська народна пісня «Ой, наступила та чорна хмара» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mos-ukr-capella.ru/main.php?file=oi-nastupyla>.

Генькіна М.А.
г. Харків, Україна

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФИЛОСОФИИ ИВАНА ИЛЬИНА

Имя русского философа Ивана Ильина стало широко известно далеко за пределами России еще при его жизни. Его успех был стремительным. Еще стремительнее было его изгнание из страны за непокорность революционным взглядам большевистской власти и разгромные статьи...

Несколько книг и около ста статей философа Ивана Ильина представляют собой ценность не только с точки зрения современной русской философии. Он сумел во многом предсказать ход и вероятное направление развития событий в России на многие годы вперед, и именно сейчас работы философа рассматриваются с особым, углубленным, интересом. Но работы Ивана Ильина представляют собой настоящий клондайк для педагогики. Об этом и пойдет речь в следующей статье.

Одна из самых известных его работ «Поющее сердце» буквально пропитана идеей духовного развития, важной составляющих гуманитарного образования. Ильин очень много говорит о духе, наполняющем содержанием «нашу собственную духовную личность» и даёт ему очень ёмкое определение. «Дух – это свободнейшая и интенсивнейшая энергия, призванная к созерцанию невидимого, к восприятию сверхчувственного, к обхождению с бессмертными содержаниями, постигающая именно в этом обхождении своё собственное призвание и бессмертие».

Иван Ильин пишет, что для спасения нужна ИДЕЯ. Новая идея. И корни её должны быть религиозные. Дух должен воспитываться, а точнее духовная личность.

Педагогика – наука о воспитании. Книжки Ильина имеют именно воспитательный характер, и хотя речь идет о морали, автор вовсе не морализирует. Он пишет о самых простых понятиях и явлениях, которые, как ни странно, нуждаются в самых простых объяснениях. Без «терминологического настоя». Именно так: просто. Он писал о том, что такое любовь и ненависть, огонь и вода, что есть воздух, что – свобода...

Он говорит о некоем законе «индивидуальности» и истолковывает его как закон *внутренней неделимости*. Внутреннее единство – это и единство духа, и единство личности, и конкретность в направленности этого духа, этой личности. Когда человек колеблется между различными возможностями и не верен ни одному из тех дел, чем занимается, «его дух есть как бы «ничья вещь» («res nullius»), и потому он будет принадлежать первому захватчику («primo occupanti»)». Такой человек ни к чему не относится серьезно и благоговейно. Ни одна жизненная возможность есть для него «единственная», т.е. главная и необходимая...» [1, с. 184]. Для Ильина совершенно очевидно, что человек (личность), не нашедший себя, не определившийся с истинными целями не можем быть *искренним*...

Иван Ильин очень четко показывает, в чем назначение каждого человека. Для него это совершенно очевидно – человек создан для творчества. Бог, то есть Творец – в